

Факторний аналіз динаміки податкових надходжень від фізичних осіб – підприємців на загальній системі оподаткування за 2013–2015 рр.

Лебеда М.О.

аспірант кафедри фінансів
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

У статті досліджено та виділено основні фактори, які визначають розміри податкових надходжень від фізичних осіб – підприємців (ФОП) на загальній системі оподаткування. Виділені фактори дають змогу виокремити вплив суспільних процесів, що не перебувають під безпосереднім впливом діяльності податкових органів, та характеристик діяльності останніх на динаміку податкових надходжень. Зокрема, економічна активність підприємців, масштаби господарської діяльності тлумачаться як такі, що не залежать від діяльності податкових органів та визначають потенціал ФОП щодо сплати податку на доходи. А ефективна ставка оподаткування та середній розмір податкових надходжень з одного ФОП – як показники, що безпосередньо залежать від параметрів діяльності Державної фіскальної служби України та характеризують використання наявного потенціалу ФОП щодо сплати податків.

Ключові слова: фізичні особи – підприємці, податкове навантаження, база оподаткування, податкові надходження, загальна система оподаткування.

Лебеда М.А. АНАЛИЗ ДИНАМИКИ НАЛОГОВЫХ ПОСТУПЛЕНИЙ ОТ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ – ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ НА ОБЩЕЙ СИСТЕМЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ЗА 2013–2015 ГГ.

В статье исследованы и выделены основные факторы, определяющие размеры налоговых поступлений от физических лиц – предпринимателей на общей системе налогообложения. При этом указанные факторы позволяют выделить влияние общественных процессов, которые не находятся под непосредственным влиянием деятельности налоговых органов, и характеристик деятельности последних на динамику налоговых поступлений. В частности, экономическая активность предпринимателей, привлекательность статуса физических лиц и масштабы доходов таких предпринимателей толкуются как такие, которые не зависят от деятельности налоговых органов и определяют потенциал физических лиц – предпринимателей по уплате налога на доходы. А эффективная ставка налогообложения и средний размер налоговых поступлений с одного плательщика – как показатели, непосредственно зависящие от параметров деятельности Государственной фискальной службы Украины и характеризующие использование имеющегося потенциала физических лиц по уплате налогов.

Ключевые слова: физические лица – предприниматели, налоговая нагрузка, база налогообложения, налоговые поступления, общая система налогообложения.

Lebeda M.O. FACTOR ANALYSIS OF THE DYNAMICS OF TAX REVENUES FROM INDIVIDUALS-ENTREPRENEURS ON THE GENERAL TAXATION SYSTEM FOR 2013-2015

The article is devoted to the decomposition and estimating of the main factors impact on the amount of tax revenues from such a group of payers as "individuals – entrepreneurs". The selected factors makes preconditions for distinguishing the share of the tax revenues dynamics caused by social processes that are not directly influenced by the activities of tax authorities and the share of such dynamics due to the characteristics of Ukrainian fiscal services activity. In particular, the economic activity of entrepreneurs, the attractiveness of the individual – entrepreneur status comparing another business statuses and the scale of income of such entrepreneurs are interpreted as not depending on the activities of tax authorities and determine the potential of the individuals – entrepreneurs for income tax payments. An effective tax rate and average tax revenues from one individual – entrepreneur – are considered as indicators that directly depend on the parameters of the State fiscal service of Ukraine and characterize the using of the existing potential of individuals – entrepreneurs for tax payment.

Keywords: individuals – entrepreneurs; tax burden; tax base, tax revenues, general taxation system.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Взаємодія фіскальних органів держави і платників податків має цілу низку наслідків, що виражаються складною системою кількісних показників. Ефективно вико-

ристовувати фіскальний потенціал оподаткування неможливо, якщо враховувати лише безпосередньо фіскальні аспекти такої взаємодії (обсяги податкових надходжень) та ігнорувати інші прояви впливу оподаткування на

соціально-економічні процеси. Зокрема, підвищення податкового навантаження на певну групу платників податків може на певному етапі сприяти зростанню податкових надходжень, проте надалі призвести до стагнації економічної активності таких платників, зменшення податкової бази і, як наслідок, зменшення й самих податкових платежів. Отже, для оцінки соціально-економічної ефективності оподаткування важливо відслідковувати динаміку не лише податкових надходжень, а й економічну активність платників податків та масштаби їх господарської діяльності, що формують базу оподаткування. Саме тому ми вважаємо актуальним дослідження, спрямоване на оцінку факторів, що визначають динаміку як власне суми податкових надходжень, так і економічного потенціалу платників, від якого залежить їх здатність відтворювати та розвивати свою діяльність за певного податкового навантаження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У вітчизняній науковій літературі для оцінки ефективності виконання фіскальної функції традиційно використовується сума податкових надходжень. Це стосується й податку на доходи фізичних осіб – підприємців. Ціла низка дослідників, таких як А.І. Крисоватий, Г.О. Надьон, М.С. Харківський, відзначає, що змістовна оцінка абсолютного рівня таких надходжень та їх динаміки неможлива без урахування загальної економічної кон'юнктури та характеристик економічної діяльності платників податків.

Конкретизуючи цю тезу стосовно надходжень від податку на доходи фізичних осіб – підприємців, можемо сформулювати базову тезу, що такі надходження залежать від трьох головних груп чинників. По-перше, від загальної економічної активності ФОП на загальній системі оподаткування та масштабів їх господарської діяльності. По-друге, від пропорцій розподілу загальної чисельності платників податків між системами оподаткування. По-третє, від фактичної ставки оподаткування.

При цьому досить значний масив літератури, а особливо таких авторів, як Ю.М. Кушнірук, М.А. Новіков, О.В. Годованець, А.М. Соколовська, присвячений як проблемам суспільних наслідків коливання податкового навантаження і його раціонального розподілу між секторами економіки та групами платників, так і питанням власне кількісної оцінки податкового навантаження та обмежень сфери застосування показни-

ків, визначених за різними методичними підходами у працях Б.А. Райзберга, К.С. Фуги, В.О. Білостоцької, О.М. Тищенко тощо.

Проте власне техніка виділення впливу окремих факторів на загальну суму податкових надходжень досі залишається нерозробленою, хоча положення економічної статистики дають досить потужні аналітичні інструменти для проведення факторного аналізу, особливо у роботах М.І. Баканова, А.Д. Шеремет, М.Г. Назарова.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Отже, у статті ми спробуємо провести факторний аналіз динаміки обсягів податкових надходжень від ФОП на загальній системі оподаткування і, ґрунтуючись на його результатах, уточнити, якою мірою коливання податкових надходжень від цієї групи платників податків зумовлюються змінами їх економічної активності та параметрами їх господарської діяльності, а якою – змінами рівня податкового навантаження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальні обсяги податкових надходжень від ФОП можуть бути представлені як результат впливу двох груп чинників: економічного потенціалу, що мають фізичні особи – підприємці для сплати податків, і міри використання такого потенціалу, що визначається вже характеристиками процесу взаємодії цієї категорії платників з органами фіскальної служби України.

Своєю чергою, економічний потенціал ФОП як платників податку на доходи залежить передусім від їхньої загальної чисельності. Тобто за однакової середньої доходності платників податків чим більша їх загальна кількість, тим більша сума податкових надходжень може очікуватися як орієнтир для діяльності фіскальної служби.

Податкові надходження залежать від того, до якої частини платників застосовуються вищі, а до якої нижчі передбачені законодавством ставки оподаткування. Отже, до характеристик економічного потенціалу ФОП належать пропорції розподілу їх загальної чисельності між системами оподаткування (загальною та спрощеною).

Відповідно, ми можемо запропонувати алгоритм, що відобразатиме залежність економічного потенціалу ФОП щодо сплати податків від основних чинників для кожної з груп, щодо яких застосовуються різні системи оподаткування. Перевага таких алгоритмів у тому, що вони дають змогу оцінювати вплив базових чинників обсягів податкових надхо-

джені як на динаміку надходжень податку з доходів ФОП, так і на відхилення фактичних значень таких надходжень від планових (розрахункових) показників.

Щодо ФОП, які сплачують податок із доходів за загальною системою оподаткування, такий алгоритм виглядатиме так:

$$РОПНз = ЗЧФОП \times ПВПз \times ПВПд \times СДз \times ЕФОз, (1)$$

де РОПНз – розрахунковий обсяг податкових надходжень від ФОП – платників податку з доходів за загальною системою оподаткування;

ЗЧФОП – загальна чисельність ФОП (середня за звітний період облікова чисельність тих ФОП, діяльність яких не припинена);

ПВПз – питома вага ФОП, які сплачують податок із доходів за загальною системою оподаткування;

ПВПд – питома вага ФОП на загальній системі оподаткування, які подавали звітність із ненульовими доходами;

СДз – середні за звітний період доходи платника податку за загальною системою оподаткування, що враховуються в складі бази оподаткування за чинним ПК України;

ЕФОз – ефективна ставка оподаткування, що сформувалася стосовно ФОП, які сплачують податок на доходи за загальною системою оподаткування.

Використовуючи наведений алгоритм і метод ланцюгових підстановок, ми провели факторний аналіз динаміки обсягів податкових надходжень від ФОП на загальній системі оподаткування за 2014–2013 рр. та за 2015–2014 рр.

Для кожного періоду розрахунок проводився в двох варіантах: за номінальними показниками і після приведення показників доходів і податкових надходжень до цін базового року за допомогою дефлятора ВВП.

Порядок розрахунків та результати для періоду 2013–2014 рр. за номінальними показниками наведений в табл. 1.

За даними таблиці бачимо, що номінальні (тобто такі, що містять інфляційний складник) обсяги податкових надходжень від податку на доходи ФОП, зареєстрованих як платники податків за загальним режимом, у 2014 р. зросли порівняно з 2013 р. на 34,66 млн. грн., тобто на 8,78% рівня базового року.

Проте нам важливо, яка частина такого зростання отримана завдяки розширенню економічної активності ФОП загалом та завдяки зростанню середньої доходності господарської діяльності ФОП (результат вико-

нання стимулюючої функції оподаткування), яка частина – завдяки динаміці питомої ваги тих ФОП, що сплачують податок на доходи за загальним режимом (результат виконання регулюючої функції), нарешті, яка частина – завдяки розмірам ефективної ставки оподаткування.

Використання методу ланцюгових підстановок дає змогу визначити, що номінальні обсяги податкових надходжень у 2014 р. скоротилися завдяки зменшенню загальної чисельності ФОП (із 2 670 тис. осіб у 2013 р., до 2 267,9 тис. осіб у 2014 р.) на 59,3 млн. грн., або на 15,1% базового рівня.

Завдяки зростанню питомої ваги ФОП, що сплачували податок на доходи за загальним режимом (із 50,7% у 2013 р. до 54,2% у 2014 р.), сума податкових надходжень від ФОП на загальній системі оподаткування зросла на 22,6 млн. грн., або на 5,7% рівня базового року.

Суттєве падіння питомої ваги тих ФОП на загальній системі оподаткування, які подали декларації з ненульовими доходами (з 14,6% до 7,0%), зумовило скорочення суми податкових надходжень на 185,4 млн. грн., тобто на 47,1% рівня базового року.

Нарешті, зростання середнього номінального доходу ФОП на загальній системі оподаткування (з 8,69 тис. грн. на рік до 17,15 тис. грн. на рік) зумовило збільшення розміру податкових надходжень на 167,2 млн. грн., тобто на 42,5% рівня базового року.

Отже, наведені вище показники характеризують вплив на обсяги податкових надходжень тих чинників, які, власне, зумовлюються виконанням стимулюючої і регулюючої функцій оподаткування доходів ФОП та всі разом визначають економічний потенціал ФОП щодо сплати податку з доходів. Бачимо, що завдяки сукупному впливу всіх описаних вище чинників база оподаткування ФОП на загальній системі оподаткування скоротилася на 54,9 млн. грн. (підкреслимо ще раз – за номінальними показниками, які містять потужний інфляційний складник), тобто на 13,95% рівня 2013 р.

Реалізація власне фіскальної функції оподаткування доходів ФОП виразилася у змінах рівня ефективної ставки оподаткування. У 2014 р. ефективна ставка оподаткування зросла з 23,0% до 33,6%. Відповідно, завдяки впливу цього чинника, номінальні обсяги податкових надходжень у 2014 р. зросли порівняно з 2013 р. на 157,7 млн. грн., або на 40% рівня базового року.

Таблиця 1
Оцінка (за номінальними показниками) впливу чинників, що формують економічний потенціал ФОП на загальній системі оподаткування для сплати податку на доходи і визначають ступінь його реалізації, за 2014–2013 рр.

Базові й звітні показники	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	2013	2014	Відхилення	
													Абс.	% б.р.
	2670	2267,9	0,507	0,542	0,146	0,070	8,689	17,151	0,230	0,336	393,9	496,7	102,80	26
Оцінка впливу:	Оцінка впливу чинників													
Чисельності ФОП		2267,9	0,507		0,146		8,689		0,230		334,6	-59,3	-15,1	0,85
Питомої ваги платників на загальному режимі		2267,9		0,542	0,146		8,689		0,230		357,1	22,6	5,7	1,07
Питомої ваги тих, хто подав нульові декларації		2267,9		0,542		0,070	8,689		0,230		171,7	-185,4	-47,1	0,48
Середнього доходу		2267,9		0,542		0,070		17,15	0,230		339,0	167,2	42,5	1,97
Ефективної ставки оподаткування		2267,9		0,542		0,070		17,15		0,336	496,7	157,7	40	1,47
Всього												102,8		1,26

Джерело: розраховано автором за даними внутрішньої управлінської звітності ФСУ

Таблиця 2
Оцінка (за номінальними показниками) впливу чинників, що формують економічний потенціал ФОП на загальній системі оподаткування для сплати податку на доходи і визначають ступінь його реалізації, за 2015–2014 рр.

Базові й звітні показники	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	2014	2015	Відхилення	
															Абс.	% б.р.
	2267,9	2143,5	0,542	0,559	0,070	0,060	17,15	24,548	0,336	0,381	496,7	674,5	177,8	36	Оцінка впливу чинників	
Оцінка впливу:	Чисельність ФОП		Питома вага ФОП на заг. режимі		Питомої ваги ФОП, які подали не нульові декларації		Середній дохід		Ефективна ставка оподаткування		Розрахунковий обсяг податкових надходжень		Абс.	% базов.	Інд.	
Чисельності ФОП		2143,5	0,542	0,559	0,070	0,060	17,15		0,336		469,45	-27,25	-5,49	0,95		
Питомої ваги платників на загальному режимі		2143,5		0,559	0,070		17,15		0,336		484,32	14,87	2,99	1,03		
Питомої ваги тих, хто подав нульові декларації		2143,5		0,559		0,060	17,15		0,336		415,94	-68,39	-13,77	0,86		
Середнього доходу		2143,5		0,559		0,060	24,548	24,548	0,336		595,32	179,4	36,12	1,43		
Ефективної ставки оподаткування		2143,5		0,559		0,060	24,548	24,548		0,381	674,50	79,18	15,94	1,13		
Всього												177,8		1,36		

Джерело: розраховано автором за даними внутрішньої управлінської звітності ФСУ

Таблиця 3
Оцінка (за реальними показниками) впливу чинників, що формують економічний потенціал ФОП на загальній системі оподаткування для сплати податку на доходи і визначають ступінь його реалізації, за 2014–2013 рр.

Базові й звітні показники	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	2014	Відхилення		
														Абс.	% б.р.	
	2670	2267,9	0,51	0,54	0,15	0,07	8,69	14,80	0,23	0,34	393,9	428,56	34,66	9		
Оцінка впливу:	Чисельність ФОП		Питома вага ФОП на заг. режимі		Питомої ваги ФОП, які подали не нульові декларації		Середній Дохід		Ефективна ставка оподаткування		Розрахунковий обсяг податкових надходжень	Оцінка впливу чинників	Абс.	% базов.	Інд.	
Чисельності ФОП		2267,9	0,51		0,15		8,69		0,23		334,58	-59,32	-15,06	0,85		
Платників на загальному режимі		2267,9		0,54	0,15		8,69		0,23		357,14	22,57	5,73	1,07		
Питомої ваги тих, хто подав нульові декларації		2267,9		0,54		0,07	8,69		0,23		171,72	-185,4	-47,07	0,48		
Середнього доходу		2267,9		0,54		0,07	14,80		0,23		292,45	120,7	30,65	1,70		
Ефективної ставки оподаткування		2267,9		0,54		0,07	14,80			0,34	428,56	136,1	34,55	1,47		
Всього												34,66		1,09		

Джерело: розраховано автором за даними внутрішньої управлінської звітності ФСУ

Таблиця 4
Оцінка (за реальними показниками) впливу чинників, що формують економічний потенціал ФОП на загальній системі оподаткування для сплати податку на доходи і визначають ступінь його реалізації, за 2015–2014 рр.

Базові й звітні показники	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	Базов.	Звітн.	2015	Відхилення	
														Абс.	% б.р.
	2267,9	2143,5	0,542	0,559	0,070	0,060	17,151	17,737	0,336	0,381	496,7	487,36	-9,34	-2	
Оцінка впливу:	Чисельність ФОП		Питома вага ФОП на заг. режимі		Питомої ваги ФОП, які подали не нульові декларації		Середній дохід		Ефективна ставка оподаткування		Розрахунковий обсяг податкових надходжень		Абс.	% базов.	Інд.
Чисельності ФОП		2143,5	0,542		0,070		17,15		0,336		469,45	-27,25	-5,49	0,95	
Питомої ваги платників на загальному режимі		2143,5		0,559	0,070		17,15		0,336		484,32	14,87	2,99	1,03	
Питомої ваги тих, хто подав нульові декларації		2143,5		0,559		0,060	17,15		0,336		415,94	-68,39	-13,77	0,86	
Середнього доходу		2143,5		0,559		0,060		17,737	0,336		430,14	14,21	2,86	1,03	
Ефективної ставки оподаткування		2143,5		0,559		0,060		17,737		0,381	487,36	57,21	0,12	1,13	
Всього												-9,34		0,98	

Джерело: розраховано автором за даними внутрішньої управлінської звітності ФСУ

Аналогічні розрахунки, виконані для періоду 2014–2015 рр., наведено в табл. 2.

Бачимо, що за номінальними показниками динаміка податкових надходжень 2015 р. порівняно з 2014 р. позитивна: номінальні обсяги податкових надходжень зросли на 177,8 млн. грн., або на 35,8% базового року.

Така загальна динаміка була зумовлена такими факторами. По-перше, загальна чисельність ФОП у 2015 р. скоротилася порівняно з 2014 р. із 2 267,9 тис. осіб до 2 143,5 тис. осіб, що зумовило скорочення податкових надходжень на 27,25 млн. грн., або 5,49% рівня базового року. По-друге, частка ФОП, що були зареєстровані як платники податків за загальною системою опо-

даткування, зросла з 54,16% до 55,87%, що зумовило збільшення податкових надходжень на 14,87 млн. грн., або 2,99% рівня базового року. По-третє, частка тих ФОП, що сплачували податок на доходи за загальною системою і подали ненульову декларацію про доходи, скоротилася з 7% до 6%, що зумовило скорочення податкових надходжень на 68,39 млн. грн., або 13,77% рівня базового року. По-четверте, середні доходи ФОП платника податків зросли з 17,15 тис. грн. на рік до 24,55 тис. грн. на рік, що зумовило зростання номінальної суми податкових надходжень на 179,38 млн. грн., або 36,12% рівня базового року.

Бачимо, що вплив реалізації стимулюючої та регулюючої функцій оподаткування доходів

Таблиця 5

Матриця результатів факторного аналізу динаміки економічного потенціалу ФОП щодо сплати податку на доходи та міри його використання

	Характеристики	ФОП на загальній системі оподаткування
Характеристики економічного потенціалу ФОП щодо сплати податку на доходи	Економічна активність (проявляється через динаміку загальної чисельності ФОП на відповідному режимі оподаткування), а стосовно ФОП на загальному режимі оподаткування – і через частку ФОП, що подають ненульові декларації	Чисельність скорочується, але меншими темпами, ніж загальна чисельність зареєстрованих ФОП, у результаті частка ФОП на загальному режимі в чисельності всіх ФОП зростає Зменшує економічний потенціал ФОП щодо сплати податку на доходи та посилює залежність такого потенціалу і податкових надходжень від масштабів господарської діяльності ФОП (більша частка ФОП сплачує податки, розмір яких зростає з розмірами доходів). Частка ФОП, що подають ненульові декларації, скорочується, що свідчить про посилення концентрації господарської діяльності і зменшення кількості економічно активних ФОП
	Масштаби господарської діяльності (проявляється через питому доходність у розрахунку на одного ФОП)	Середня реальна доходність зростає, що свідчить про укрупнення масштабів господарської діяльності таких ФОП Зростання середньої доходності збільшує економічний потенціал ФОП щодо сплати податку на доходи, проте недостатньо, щоб компенсувати негативний вплив згортання економічної активності
Характеристики фіскального використання економічного потенціалу ФОП	Рівень податкового навантаження (проявляється через ефективну ставку оподаткування, а стосовно даних по окремих групах – через середні податкові надходження з одного ФОП)	Ефективна ставка оподаткування (тобто відношення суми податкових надходжень до оподатковуваних доходів) зростала, що свідчить, що сума податкових платежів збільшувалася швидше за доходи платників податків
		Зростання податкового навантаження за інших рівних умов сприяє збільшенню податкових надходжень, проте необхідно враховувати, що водночас таке зростання може пригнічувати економічну активність ФОП. Якщо в 2014 р. році чутливість економічної активності до зростання податкового навантаження виявилася меншою за зростання ефективної ставки оподаткування (і загальна реальна сума податкових надходжень збільшилась), то в 2015 р. згортання економічної активності відбувалося швидше, ніж зростала ефективна ставка оподаткування, відповідно, реальна сума податкових надходжень скоротилася

Джерело: складено автором за результатами власного дослідження

ФОП зумовив у 2015 р. зростання номінальних податкових надходжень на 98,6 млн. грн., тобто на 19,86% рівня базового року.

Наведені в табл. 3 та 4 розрахунки в реальних показниках створюють значно більш реалістичну картину динаміки податкових надходжень. Зокрема, насправді в 2015 р. обсяг податкових надходжень від ФОП на загальному режимі оподаткування скоротився, незважаючи на зростання номінальних показників. Отже, у 2015 р. ні зростання середніх доходів ФОП на загальному режимі оподаткування, ні посилення податкового тиску не змогло компенсувати вплив факторів, що зменшували потенціал ФОП на загальному режимі оподаткування щодо сплати податку і розмір податкових надходжень: у першу чергу – зменшення частки ФОП на загальному режимі оподаткування, що подали не нульову декларацію про доходи.

У 2014 р. обсяг податкових надходжень збільшився не на міфічні 26%, а всього на 9%.

Висновки з цього дослідження. Даючи загальну характеристику оподаткуванню доходів ФОП на загальній системі оподаткування, відзначимо, що за досліджувані роки спостерігається виражена тенденція до зростання економічної активності ФОП. Незважаючи на зростання їх питомої ваги в загальній чисельності зареєстрованих платників (яка також скорочується протягом досліджуваних років), масштабне зростання частки підпри-

ємців, які подають нульові декларації про доходи, практично означає, що реальна господарська діяльність значної частини ФОП припиняється або переходить у тіньовий сектор економіки.

Ця тенденція щодо зменшення чисельності реально активних фізичних осіб – підприємців на загальній системі оподаткування поєднується із тенденцією до збільшення середнього доходу, декларованого ФОП, тобто відбувається укрупнення і концентрація господарської діяльності суб'єктів господарювання.

З погляду ефективності видатків на адміністрування податків це створює кращі умови для зростання такої ефективності (простіше стягувати податки з десяти великих суб'єктів господарювання, ніж із тисячі в сто разів менших). Проте з огляду на соціально-економічні функції малого бізнесу, зокрема у формі ФОП, така тенденція не може бути визнана позитивною.

Узагальнені в табл. 5 характеристики дають змогу обґрунтувати такі висновки. По-перше, всі важелі податкової політики водночас впливають і на формування економічного потенціалу платників податків, і на міру його реалізації, тобто на суму податкових надходжень, що припадає на одиницю доходів. Окрім того, формування економічного потенціалу ФОП свідчить про концентрацію господарської діяльності в середовищі найбільш адаптованих до сучасних умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Критерії оцінювання фіскальної ефективності місцевого оподаткування / Н.І. Захарова, В.Є. Тараненко, К.І. Хіміч // Вісник ДДФА. Економічні науки. – 2012. – № 2. – С. 162–170.
2. Крисоватий А.І., Валігура В.А. Домінанти гармонізації оподаткування: національні та міжнародні вектори : [монографія] / А.І. Крисоватий, В.А. Валігура. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. – 248 с.
3. Надьон Г.О., Харківський М.С. Перспективи розвитку системи місцевого оподаткування в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду / Г.О. Надьон, М.С. Харківський // Часопис економічних реформ. – 2010. – № 3. – С. 28–33.
4. Кушнірчук Ю.М. Оптимізація рівня фіскального навантаження з метою економічного забезпечення держави / Ю.М. Кушнірчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 20/11. – С. 161–169.
5. Новіков М.А. Порівняльний аналіз методик визначення податкового навантаження та шляхи їх удосконалення / М.А. Новіков // Сталій розвиток економіки. – 2011. – № 2. – С. 284.
6. Годованець О.В. Податкове навантаження: важливий чинник соціально-економічної стратегії держави / О.В. Годованець // Економічний аналіз. – 2008. – № 3. – С. 85–89.
7. Соколовська А.М. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки / А.М. Соколовська // Економіка України. – 2006. – № 7. – С. 4–12.
8. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг ; 2-е изд., исправ. – М. : ИНФРА-М, 1998. – 479 с.
9. Фуґа К.С. Вплив податкового навантаження на діяльність підприємств / К.С. Фуґа // Проблеми економіки, менеджменту та сільської кооперації : матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. – 2015. – С. 396.

10. Білостоцька В.О., Острівецький В.О. Податкове навантаження в Україні / В.О. Білостоцька, В.О. Острівецький // *Фінанси України*. – 2002. – № 12. – С. 75–79.
11. Тищенко О.М., Єніна-Березовська А.О. Визначення податкового навантаження на підприємства коксохімічної промисловості / О.М. Тищенко, А.О. Єніна-Березовська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkd/2011_1/part2/37.PDF.
12. Шаблиста Л.М. Податки як засіб структурної перебудови економіки / Л.М. Шаблиста. – К. : Знання. – 2000. – С. 49.
13. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа : [учебник] / М.И. Баканов, А.Д. Шеремет ; 4-е изд., доп. и перераб. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 568 с.
14. Экономическая статистика / Под науч. ред проф. М.Г. Назарова и проф. Н.Н. Рязова – М. : Мысль, 1976. – 576 с.
15. Податковий кодекс України // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. – 2011. – №№ 13–16, № 1.